

ELS GRANS REPTES
DEL SEGLE XXI

Joan Esquerda Bifet

© de l'autor
setembre de 2000

Edita: Institut d'Estudis Ilerdencs
Fundació Pública de la Diputació de Lleida
Plaça de la Catedral s/n
25002 Lleida
Tel.: 973/27 15 00
fax: 973/27 45 38
e-mail: fpiei@diputaciolleida.es / <http://www.fpiei.es>

Composició i maquetació: Servei de Publicacions IEI
Impressió : Arts Gràfiques Bobalà, S. L.
Enquadernació: Fontanet

ISBN: 84-89943-36-2
Dipòsit legal: L-759-2000

ELS GRANS REPTES DEL SEGLE XXI

Joan Esquerda Bifet

Lliçó inaugural de
l'Institut de Recerca i Estudis Religiosos (IREL)
Curs 1999-2000

8

INSTITUT
D'ESTUDIS
ILERDENCs

Fundació Pública de la Diputació de Lleida

PRESENTACIÓ

No és fàcil ni còmode intentar descobrir o endevinar els reptes del segle XXI tot encetant el tercer mil·lenni de la nostra era. S'han fet moltes anàlisis sobre la situació actual, entre dos mil·lennis, però ordinàriament són anàlisis parcials o sectorials. La descripció de la realitat depèn de la intuïció de l'autor, que pot ser més o menys entusiasta, pessimista o realista. Fins i tot potser es podria parlar de l'herència que el segle XX deixa al segle XXI...¹

Intentaré descriure una realitat *global*, des del meu punt de vista, procurant no perdre cap aportació de totes les que he llegit o jo mateix he observat en la meua tasca universitària i en els meus viatges internacionals (quatre mesos cada any des del 1968). Vull dir, des de l'inici, que la meua intuïció és d'esperança, que vol dir contínua recerca, renovació i confiança. A mi, em semblen «signes d'esperança» (TMA 46) tots els reptes de l'actualitat.

La meua actitud d'esperança es recolza en una realitat pregonada, que tots volem celebrar durant l'any 2000: «En Crist, el Pare ha dit la paraula definitiva sobre l'home i sobre la història» (TMA 5). Ja fa molt de temps que, a l'hora de mirar el món, no puc prescindir de l'esguard de Crist, que se m'ha fet trobadís en la meua vida, com suposo que s'ha fet també present en la vostra.

Ens trobem aquí en un ambient universitari de molta tradició. Em fa molt de goig esmentar que ja a l'any 1371 hi havia a Lleida el Col·legi de l'Assumpta, en l'entorn d'uns inicis de vida universitària. Des d'aquells

1. Un resum de la situació actual es pot trobar en la constitució *Gaudium et Spes* del Concili Vaticà II: GS 1-10.

iniciis, en el nostre ambient, es pot trobar una història de reflexió científica (filosòfica i teològica), no sense entrebancs. Els reptes de la nostra època són un pas més d'una història que és sempre una sorpresa engrescadora.

La vida universitària, si és autèntica, és sempre una recerca de la veritat, del bé i de la bellesa. La ciència no pot dir mai prou, perquè el cor humà viu d'un deler d'infinit. Per això, el camí de tota recerca científica, amb el respecte a la globalitat de totes les branques de la saviesa, es tradueix en un camí de pau. «Universitat» vol dir «globalitat» del saber; si manca aqueixa universalitat de la ciència, mancarà també la pau, puix que la pau o és global-universal o no és. Heus aquí el resum de tots els reptes en qualsevol època de la història.

La nostra recerca de veritat-bé-bellesa és camí de l'infinit. L'any 2000, inici del segle XXI i del tercer mil·lenni, ens recorda que no som solament nosaltres els que cerquem, sinó que, gràcies al misteri de l'Encarnació del Verb (en Jesucrist), ens hem assabentat que «Déu cerca l'home mogut pel seu afecte de Pare» (TMA 7). Aqueixa recerca mútua és el fonament de la intuïció engrescadora, plena d'esperança, a l'ensens de tots els nostres reptes.

UNA REALITAT GLOBAL

La descripció geogràfica dels països ens pot oferir una visió no gaire adient en l'actualitat. Les fronteres geogràfiques no són (ni han estat mai) barreres tancades amb pany i clau. Avui assistim a un fenomen de globalització de pobles, cultures, idiomes, religions... Els reptes de l'actualitat sobrepassen els límits geogràfics i esdevenen reptes interculturals (fins i tot interracial i interreligiosos). La universitat, que es penyora de la universalitat del saber, hi ocupa una tasca irrenunciable.²

Com es podrien descriure aquests reptes, tot i reconeixent el risc de guaitar el món per un forat? La finestra de la televisió, dels diaris i d'Internet és molt interessant, però és sempre incomplerta, puix que els autèntics problemes es pasten en el cor de l'home i no sempre suren a la superfície conscient. D'això en podrien parlar els que es dediquen a la consulta psicològica i espiritual.

Jo proposo la meva síntesi, tot i aprofitant les dades que he trobat escrites; és una síntesi construïda també amb dades d'experiència intercontinental, però que ressona aquí, a casa nostra, a la nostra cultura i en aquest moment d'un llarg camí històric del nostre poble.

La nostra societat, que cavalca entre dos mil·lennis, es mou entre canvis ràpids i pregons, amb avançaments científics fins ara insospitables i amb una intercomunicació global i quasi immediata d'aquests canvis i d'aquests avenços. Encetem una època històrica més tècnica i pluralista. L'home d'avui se sent portat cap a un progrés il·limitat. Sembla que entrem en «una nova època de la humanitat» i que neix «un nou humanisme» (GS 54-55).

2. Caldrà, doncs, fer atenció als àmbits geogràfics, sociològics i culturals (cfr. encíclica «Redemptoris Missio»: RMi 37-38).

Aquests avenços modifiquen profundament l'entorn cultural i la manera de pensar, demanant una autonomia de les realitats humanes (cfr. GS 5). Els canvis són, ensems, sociològics, psicològics, culturals, morals i religiosos. Em sembla que els individus (les persones) i les comunitats humanes es configuren en aquestes línies principals:

— Domini il·limitat de la natura mitjançant un progrés continu per a manipular la matèria, l'energia, la genètica, l'espai i el cosmos (amb poc respecte a l'ecologia i al patrimoni comú)...

— Comunicació global i immediata de les dades i de les noves: mitjans de comunicació social, informàtica, telemàtica...

— Mobilitat humana massiva i permanent, degut a la recerca de treball, les guerres, les megalòpolis (urbanització), el turisme, el temps lliure, les pressions ideològiques, la pobresa dels països del Tercer Món...

— Neix un nou concepte d'unitat i de responsabilitat universal, tot i respectant els valors i l'autonomia de les cultures i de les nacions. Avui tots els problemes i conflictes són i se senten comuns. La pau és patrimoni de tota la família humana i mai podrà ser solament exclusiva d'un sector. Els drets humans fonamentals són comuns a tots els homes i a tots els pobles; són iguals, universals i indivisibles.³

3. Els drets humans fonamentals són reconeguts per la «declaració» de l'ONU, el 10 de desembre del 1948. Cfr. «Pacem in terris» (Joan XXIII, 1963); GS 26, 60, 67, 73; CEC 1930, 2279, 2306. Vegeu: B. DE CASTRO CID, *El reconocimiento de los derechos humanos* (Madrid, 1982); R. COSTE, *L'Église et les droits de l'homme* (París, 1983); E. FERNÁNDEZ, *Teoría de la justicia y derechos fundamentales* (Madrid, Debate, 1984); A. GALINDO, *Moral socioeconómica* (Madrid, BAC, 1996) cap. XI; (Pontificia Comisión «Iustitia et Pax») *La Iglesia y los derechos del hombre* (Madrid, 1976); G. THILS, *Droits de l'homme et perspectives chrétiennes* (Louvain, 1980); A. TRUYOL, *Los derechos humanos. Declaraciones y convenios internacionales* (Madrid, 1977); UNESCO, *El derecho de ser hombre* (Salamanca, Sígueme, 1976).

Aquests canvis poden produir efectes molt diversos, fins i tot oposats. Es poden deteriorar els valors de la dignitat humana, de la família i de la convivència ciutadana. Tots sabem que avui també es parla de materialisme, consumisme i corrupció també en els nivells directius. Tenim el risc de subjectivisme i individualisme. Hi ha el risc de perdre el sentit de la utopia o de l'ideal de millorament. Algunes ideologies s'han enfonsat, mentre altres continuen semblant la divisió i l'opressió.⁴

La nostra època es diu, amb un terme no gaire precís, *postmoderna*. Si els valors de la *modernitat* (època anterior) giraven entorn de la raó (amb el risc del racionalisme), la postmodernitat sembla cercar directament o potser exclusivament la utilitat, l'èxit, l'eficàcia, l'experiència (amb el risc del relativisme). Es critiquen els valors permanents del pensament filosoficoteològic i de l'actuació ètica; no s'avaluen tant els conceptes i les ideologies. Però potser es podria dir que d'aqueixa crisi en sura «una nova forma universal de cultura» (GS 54), que es pregunta sobre el sentit de la vida i si encara hi queda lloc, per l'esperança (cfr. GS 10).⁵

4. D'això en parla el document de «Puebla» (CELAM), núms. 54-58. S'accentua el problema de les sectes, aprofitant el deler d'experiències de tota mena i la necessitat d'agrupació. En la selva bibliogràfica, podeu veure: A. ALAIZ, *La seducción de las sectas* (Madrid, San Pablo, 1997); M. ANGLARES, *Nueva Era y Fe cristiana* (Madrid, San Pablo, 1994); J. BOSCH, *Para conocer las sectas* (Estella, Verbo Divino, 1994); E. FOUCART, *Répertoire bibliographique. Sectes et Mouvements religieux marginaux de l'Occident contemporain* (Québec, 1982); F. GALINDO, *El fenómeno de las sectas fundamentalistas* (Estella, Verbo Divino, 1994); M. GUERRA, *Diccionario enciclopédico de las sectas* (Madrid, BAC, 1998); F. SAMPEDRO, *Sectas y otras doctrinas en la actualidad* (Bogotà, CELAM, 1991); (Secretariat per la Unió dels Cristians), *Le phénomène des sectes ou nouveaux mouvements religieux: un défi pastoral*: SI 61 (1986) 158-169; C. VIDAL, *Diccionario de sectas y ocultismo* (Estella, Verbo Divino, 1994).

5. AA.DD, *Modernidad y postmodernidad* (Madrid, 1988); R. GÓMEZ PÉREZ, *El desafío cultural* (Madrid, BAC, 1983); J. MARTÍN VELASCO, *El malestar religioso de nuestra cultura* (Madrid, Paulinas, 1993); H. J. TURK, *Postmoderne* (Magüncia, 1990); C. VALVERDE, *Génesis, estructura y crisis de la modernidad* (Madrid, BAC, 1996).

Joan XXIII, en la convocat o del Concili (1961, Const. *Humanae Salutis*) i en l'encíclica *Pacem in Terris* (1963), parlava de la renovació de l'Església, el respecte pels drets humans fonamentals, la tasca de la dona en la vida pública, la transformació de la família. S'hi podrien afegir altres dades, com hem dit abans: el desig d'unitat universal, la sensibilitat vers les injustícies, el progrés de la tecnologia, els canvis ràpids i radicals, la informació total i universal, etc.⁶

La mentalitat que avui es va construint té molts aspectes positius i engrescadors. Hom sent necessitat de contactes profunds, d'experiència i de transcendència. Les preguntes que es fan avui són una tasca pel camp intel·lectual, puix que són preguntes sobre el misteri de l'home i de la història: el sentit de la vida, la dignitat de la persona (en la pròpia cultura, en el treball, en la convivència), la clau del dolor i de la mort, de les injustícies, la possibilitat de compartir tots els béns entre tots els homes... Les preguntes es formulen especialment sobre la conducta personal, familiar, social, política, econ mica i internacional. El mal pitjor que es podria produir seria si l'home ja deix s de preguntar; llavors es produiria un cansament i un desencís, que podria portar a la desesperació o a la opressió dels altres germans.

Per aix , cal enlairar l'esguard cap a l'esperança: «L'home no s'equivoca quan es reconeix superior a les coses corporals i no es considera tan sols com una partícula de la natura o un element anònim de la ciutat humana. Per la seva interioritat excedeix la universalitat de les coses: pot arribar a aquestes profunditats quan mira el seu cor, on Déu l'espera, ell que escruta els cors, i on pot decidir el propi destí als ulls de Déu» (GS 4).

6. La constitució «Gaudium et Spes» en fa també un resum: «Entre les nombroses qüestions que avui desperten l'inter s de tothom ens plau d'esmentar especialment les següents: el matrimoni i la família, la cultura humana, la vida economicosocial, la vida política, la solidaritat entre els pobles i la pau. Sobre cada una d'elles cal que resplendeixin els principis i la llum que brollen de Crist: aix , els cristians tindran una guia i tots els homes podran ser il·luminats en la recerca d'una solució a tants de problemes complexos» (GS 46).

Els esdeveniments poden ser «signes dels temps», segons l'expressió usada per Jesús, quan invità a discernir-los com a signes de la seva vinguda en els temps messiànics (cfr. Mt 16,3; Lc 12,54-56). Si tota la creació i tota la història ha tingut origen en l'amor infinit de Déu, caldrà escoltar la seva manera de parlar mitjançant els esdeveniments: «El qui té orelles que escolti què diu l'Esperit a les Esglésies» (Apoc. 2,7).⁷

Per analitzar la realitat històrica, es necessita, com a «penyora» (Ef 1,14), «l'ajuda de l'Esperit Sant» i «la llum de la Paraula de Déu» (GS 44). És l'Esperit «el qui fa discernir els signes dels temps —signes de Déu— que l'evangelització descobreix i avalua en l'interior de la història» (EN 75).

Els reptes de l'inici del tercer mil·lenni no es poden desxifrar sense aquesta lectura sapiencial. No és fàcil esbrinar «quins són els veritables senyals de la presència i del disseny de Déu» (GS 11). Per qui ha trobat Crist mitjançant la fe, els reptes s'han d'analitzar «a la llum de l'evangeli» (GS 4). Si Crist continua fent el mateix camí amb nosaltres, això vol dir que l'evangeli s'actualitza en cada moment de la vida humana. «Crist..., en la mateixa revelació del misteri del Pare i del seu amor, manifesta plenament l'home a si mateix i li descobreix la seva vocació altíssima» (GS 22). L'any 2000, per als creients, vol dir que «el Fill de Déu, per la seva Encarnació, en certa manera s'ha unit amb tots els homes» (GS 22).

7. Alguns documents del Concili Vaticà II citen i expliquen aqueixa expressió: GS 4,11,44; SC 45; PO 6,9,15,17-18; DH 15; UR 4. També alguns documents postconciliars: EN 75; RH 3a part; CEC 2659-60. Estudis actuals: M. D. CHENU, «Los signos de los tiempos», en: *La Iglesia en el mundo de hoy* (Madrid, Taurus, 1970) II, 253-278; J. ESQUERDA BIFET, *Magisterio y signos de los tiempos*: Burgense, 10 (1969) 239-271; G. GENNARI, *Signos de los tiempos*, en: *Nuevo Diccionario de Espiritualidad* (Madrid, Paulinas, 1991) 1758-1780; L. GONZÁLEZ CARVAJAL, *Los signos de los tiempos* (Santander, Sal Terrae, 1987); F. PLACER UGARTE, *A los 25 años de la promulgación de «Gaudium et Spes»: los signos de los tiempos en la pastoral y en la teología*: *Lumen* 40 (1991) 113-134; X. QUINZA LLEO, «Leer los signos de Dios en la posmodernidad»: *Revista Española de Teología* 51 (1991) 429-473; M. RUIZ *Los signos de los tiempos*: Manresa 40 (1968) 5-18; R. SCHNACKENBURG, *Interpretare i segni del tempo* (Brescia, Morcelliana, 1985).

No es pot parlar pròpiament de fets irreversibles. Tot esdeveniment es pot canviar en una nova possibilitat de fer quelcom millor. Però els esdeveniments que neixen de l'amor passen a ser definitius: «l'amor no passarà mai» (1Cor 13,8). Discernir els signes del temps en els esdeveniments vol dir analitzar-los a la llum del misteri pasqual de Crist, mort i ressuscitat.

Amb aquesta intuïció esperançadora, es podria afirmar que l'home que es comença a delinear en la nostra història és un ser profundament vinculat a tots els germans, a tots els pobles i també harmoniosament a tot el cosmos. Res ni ningú li resulten indiferents. Aquest home d'avui necessita un ajut de la cultura universitària i una obertura a la plenitud, que només es pot trobar en Crist.⁸

EL CAMÍ DE LA CULTURA

La paraula «cultura» («cultiu») es pot analitzar sota diverses perspectives: erudició (posseir moltes dades d'informació), educació (formació integral de la persona), conjunt de valors d'un poble. Això dóna peu a nombroses definicions de cultura.

Per a nosaltres, en l'àmbit universitari, «cultura» equivaldria a «cultivar» els valors dels pobles (o d'un poble concret, dins de la família humana).

8. Alguns parlen d'analfabetisme cultural. Es refereixen a la manca de profunditat en parlar de tot, sense idees clares ni fonamentades. «El nostre temps és dramàtic i al mateix temps encisador. Mentre per un costat els homes fan la impressió d'anar rere la prosperitat material..., per l'altre manifesten l'angoixosa recerca de sentit, la necessitat d'interioritat, el desig d'aprendre noves formes i maneres de concentració i de pregària... hom busca la dimensió espiritual de la vida com un antídot a la deshumanització. Aquest fenomen anomenat «retorn religiós» no manca d'ambigüitat, però conté també una invitació. També aquest és un areòpag que cal evangelitzar» (RMi 38).

Aquests valors recullen les actituds relacionals de la persona i de la comunitat vers el cosmos, els altres germans i la transcendència. La clau i el cor de cada cultura s'aferma en la recerca sobre l'origen i la fi de la vida humana.⁹

La cultura és un ajut a l'home perquè pugui trobar raons per a viure amb joia i plenitud. Tota recerca cultural supera l'absurd de pensar que la vida no té sentit. Tota cultura autèntica s'ha pastat per al bé de l'home com a persona i com a membre de la comunitat humana. Se cerca la veritat plena sobre l'home: la seva relació amb el seu entorn i amb el més enllà. L'aspecte religiós sintetitza la relació amb la transcendència; és, doncs, un element essencial de tota cultura.¹⁰

9. El Concili Vaticà II ens dóna aqueixa definició descriptiva de la cultura: «Amb el mot de cultura hom vol indicar tot allò que serveix a l'home per a desplegar i perfeccionar els seus múltiples dots espirituals i corporals; per a aplicar-se a sotmetre a la dominació del seu saber i del seu treball, el mateix món d'un cap a l'altre; per a fer més humana la vida social, tant familiar com política, gràcies al progrés moral i a l'evolució de les institucions; finalment, per a expressar, comunicar i conservar amb les seves obres al llarg de la història els grans ideals i experiències espirituals, a fi que puguin ser de profit a un gran nombre de persones, o més ben dit a tota la humanitat» (GS 53).

10. Es tracta de portar l'home a ser «imatge i semblança de Déu» (Gen 1,16-17). Els documents magisterials que parlen de la cultura són molt respectuosos: GS 44, 53-62; EN 20, 63; RMi 37, 52-54; EV 85; Puebla 385-393; Santo Domingo, 2a part, cap. 3. Un estudi actual de casa nostra: J.M. ROVIRA BELLOSO, *Fe i cultura al nostre temps* (Barcelona, Fac. Teologia de Catalunya, 1987). Altres estudis: H. BOURGEOIS, *Le culture di fronte a Cristo* (Roma, Borla, 1981); (Comisión Teológica Internacional), *Fede e inculturazione: La Civiltà Cattolica* 140 (1989) 158-177 (vegeu la primera part); H. CARRIER, *Evangelio y culturas* (Madrid, Edice, 1988); *Ibidem, Diccionario de la cultura* (Estella, Verbo Divino, 1994); Y.M. CONGAR, «Christianisme comme foi et comme culture», en: *Evangelizzazione e culture* (Roma, Pont. Univ. Urbaniana, 1976) 83-103; O. GONZÁLEZ DE CARDENAL, *La gloria del hombre. Reto entre una cultura de la fe y una cultura de la increencia* (Madrid, BAC 1985); L. J. LUZEBETAK, *L'Église et les cultures* (Brussel·les, Lumen Vitae, 1968); S. PETSCHEN, *Europa, Iglesia y patrimonio cultural* (Madrid, BAC, 1996); B. SECONDIN, *Mensaje evangélico y culturas* (Madrid, Paulinas, 1986). Vegeu també el document del Pontifici Consell per la Cultura: *Per una pastorale della cultura* (23 maig 1999), Lib. Edit. Vat. 1999.

Les expressions de la cultura són moltes: reflexió científica i també filosòfica i teològica, literatura, art en totes les seves vessants, tradicions... Aquestes expressions del pensament i dels sentiments també fan surar o fan paleses les circumstàncies psicològiques, sociològiques i històriques, que són una herència comuna, en un creuament de tensions i, a voltes, també d'esquinços i de pecats. Però la cultura pròpiament consisteix en el conjunt de criteris, valors i actituds d'una persona o d'un poble. Sense aquesta perspectiva profunda, les manifestacions folklòriques serien una caricatura.¹¹

Les dades principals de la cultura d'un poble (criteris, valors, actituds) es fan paleses en la faísó d'entendre la vida, la família, el treball, la convivència, la religió... Ara bé, aquests aspectes fonamentals de la realitat esdevenen avui, com hem vist en el primer apartat, els reptes més punyents. Són reptes culturals. Si es pogués parlar de «crisi» (jo accepto la paraula en sentit de purificació, millorament i esperança), tota la qüestió esdevé cultural, puix que tots els moments crítics de la història han trobat una solució en una formació més adient de les persones i de les comunitats. La cultura integral (que no oblida la transcendència) fa esdevenir més humana la vida familiar i social.

La diversitat de cultures indica també la unitat de la família humana. Si els problemes i reptes són avui *globals*, la solució pot venir d'aquest rerefons cultural comú a tota la humanitat. Només caldrà que la família de pobles camini cap a una realitat de *comunió*, si vol afrontar els problemes que avui són comuns. No hi podrà haver resposta adequada a reptes locals, quan aquests mateixos reptes són globals.

11. Cal esmentar la pobresa de celebracions folklòriques quan són manipulades pels grups polítics. També és una desgràcia del nostre temps la superficialitat cultural d'alguns mitjans de comunicació social (amb honroses excepcions).

Si s'analitzen els valors fonamentals de les cultures, es podrà descobrir en totes un projecte d'home i de societat. Però si avui trontollen els conceptes sobre la dignitat de la persona i la llibertat i la igualtat dels pobles, caldrà pouar novament en els valors culturals particulars i comuns. Així es trobarà llum de veritat, comunicació de béns i participació en la bellesa. L'ambient ecològic és el futur de la humanitat.

Els reptes esmentats en el primer paràgraf es concentren, doncs, en el concepte sobre l'home, com a persona i com a membre de la societat. És un repte cultural. «L'home, que és l'única criatura a la terra que Déu ha volgut per ella mateixa, no es pot trobar plenament a si mateix sinó per un do sincer de si mateix» (GS 24). Caldrà, doncs, redescobrir la cultura del *ser*, més que la cultura del *fer*: «L'home val més per allò que és que per allò que té» (GS 35). Per això, «és connatural a la persona humana que no pugui tenir accés a una plena i total humanitat, si no és a través de la cultura, o sia desplegant els seus valors i aptituds naturals» (GS 53).

Els valors fonamentals de la cultura, que vol construir un projecte d'home, són: la veritat, el bé, la justícia, la llibertat, la dignitat de la persona, la vida, la família, la participació democràtica en la comunitat nacional i internacional. Però aquí trobem un problema o repte nou, que es podria superar fàcilment amb estudis adients. Em refereixo al divorci empobridor, durant els últims segles, entre la raó i la fe (o la reflexió teològica). Tant la ciència com la fe (la religió) hi han sortit perdent. La fe divorciada de la ciència pot produir fanatismes i guerres de religió; la ciència sense la fe o la reflexió teològica pot crear un empobriment i un relativisme dels valors fonamentals de la cultura que necessiten la perspectiva de transcendència.¹²

12. Caldria recordar el principi de Sant Tomàs, que comunica humilitat fins i tot en la reflexió teològica: «L'acte del creient no acaba en l'expressió, sinó que es dirigeix al mateix contingut» («actus credentis terminatur non ad enuntiabile, sed ad rem») (II-II, q. 1, a. 2, ad 2).

Els reptes esmentats no es podran afrontar sense l'harmonia entre la reflexió científicofilosòfica i la reflexió teològica (basada en la fe i la revelació). Es pot afirmar que els primers segles del cristianisme, amb el geni de Sant Agustí i d'altres Sants Pares, varen ser profitosos tant per a la fe com per a la raó.¹³ Aquesta actitud harmònica es troba encara en Sant Tomàs,¹⁴ potser no tant en els segles següents. Les universitats d'Occident (a l'inici del segon mil·lenni) varen néixer encara en aquesta perspectiva harmònica. Però en els últims segles s'ha empobrit tant la teologia com la ciència sobre l'home. «El trencament entre evangeli i cultura és el drama del nostre temps» (EN 20).¹⁵

Ara, a l'inici del tercer mil·lenni, sembla que hem arribat a un moment en què es pot produir novament una harmonia entre raó i fe, respectant els camps peculiars: l'arrel científica de l'home (que cerca la raó de tot) necessita respectar el deler de transcendència del cor humà; l'experiència de la fe, a la llum de la revelació o Paraula de Déu, cal que respecti la llum de la raó, que també procedeix del Creador. La ciència d'avui, més que en el passat, es troba més avesada al respecte vers totes les hipòtesis de treball científic (també més enllà de la pròpia especialització).¹⁶

13. «Els Pares acolliren plenament la raó oberta a l'absolut i hi incorporaren la riquesa de la revelació. El trobament no fou sols a nivell de cultures, on potser l'una és seduïda per l'atractiu de l'altra, sinó que tingué lloc en la part més profunda dels esperits, i fou un trobament entre la criatura i el Creador... Sobrepasant el fi mateix vers el qual inconscientment tendia per la seva naturalesa, la raó pogué obtenir el bé summe i la veritat suprema en la persona del Verb encarnat» (FR 41).

14. Cal esmentar el principi de Sant Tomàs: «La gràcia no destrueix la naturalesa, sinó que la perfecciona» (I, q.1, a.8, ad 2).

15. Admetent la distinció entre fe i raó, i evitant tota mena de sincretisme, «cal afirmar la unitat de la veritat, doncs, també l'aportació que el coneixement racional pot i ha de donar al coneixement de la fe» (FR 53). El motiu principal és que «cap veritable dissensió no pot mai donar-se entre la fe i la raó, ja que el mateix Déu que revela els misteris i comunica la fe, ha posat dintre l'ànima humana la llum de la raó, i Déu no pot negar-se ell mateix ni la veritat, contradir mai la veritat» (Vaticà I, Dei Filius, IV: DS 3017).

16. J. M. ROVIRA BELLOSO, «Revelación, fe y teología», en: *Introducción a la teología* (Madrid, BAC, 1996) cap. I.

Aquest camí harmònic entre les diverses recerques de la mateixa veritat (sobre l'home, sobre el cosmos, sobre l'absolut o la transcendència) pot portar a trobar un nou model d'unitat on es dirigeix tota la humanitat. Si la raó parla legítimament de solidaritat, la fe (en la reflexió teològica) parla de la *comunió* de fills de Déu, que es reflecteix de la comunió trinitària.¹⁷

Cal observar que les cultures i el progrés humà actual no rebutgen Déu directament, sinó que es pregunten sobre el significat transcendent de la vida humana. Hi pot haver moments en què el científic no accepti expressament Déu; però ell mateix s'adona que en tot avenç de la ciència hi queda sempre una pregunta sobre la transcendència: què hi ha més enllà del progrés, més enllà de la vida humana? La ciència i la fe, tot i respectant l'autonomia de cadascuna, s'ajuden mútuament.

Un progrés autèntic accentua la línia antropològica del saber. L'home no és un ens de coses, sinó un cor inquiet, que es demana sobre la raó de les guerres, de les injustícies, de la mort de l'innocent. El repte de totes les èpoques és sempre la pregunta sobre el sofriment i la mort. No fer-se la pregunta voldria dir cloure els ulls. Què hi ha més enllà de la caducitat de la vida humana? Les cultures avancen posant aquestes preguntes fonamentals, sense admetre fronteres ni cansament.

UN MÉS ENLLÀ EN CRIST, LA PLENITUD DE LA VERITAT

Cal esmentar el principi de Sant Agustí: «La veritat habita dins del cor de l'home».¹⁸ La raó cerca la veritat plena sobre l'home. Tota recerca científica vol arribar a la plenitud; si no hi arriba, es troba sempre inquieta

17. L'Església ha estat fundada com a «comunió» per a col·laborar en la construcció d'aqueixa comunió universal. Tot el que no porti a la «comunió» no és autèntic.

18. *De vera religione*, 39, 72.

i continua cercant. Sant Anselm completa, per l'altra banda: «Senyor, vós sou més gran de tot el que jo puc pensar».¹⁹ La fe vol dir acceptació de la Paraula o revelació divina (per als cristians, la revelació en Crist); però la reflexió sobre la fe (la teologia) necessita les dades de la raó, que és autònoma, segons les diverses cultures.

La resposta de la fe cristiana no minva el valor de la raó. També cal esmentar que la fe encara no és la visió final, ans només és una llum nova (llum i foscor), rebuda com a do de Déu, que no estalvia l'esforç de la raó. La raó planteja a la fe el problema de l'apologètica, de l'adaptació i del llenguatge; la fe planteja a la raó nous problemes sobre el més enllà (participació en la vida divina, possibilitat de visió beatífica, resurrecció final...).

Probablement, el repte més gran que tenim els que creiem en Crist consisteix en pensar que ja ho tenim tot. El veritable *Tot* és solament Déu. Els dons de Déu no són Déu. La fe cristiana no consisteix solament en acceptar la revelació (després d'analitzar les proves d'autenticitat), sinó que és principalment una trobada personal amb Crist, «un coneixement de Crist viscut personalment» (VS 88).

La trobada personal amb Crist comporta una meditació contínua del seu missatge (en actitud contemplativa) i una celebració del seu misteri pasqual (present sobretot a l'Eucaristia). La vida cristiana s'enceta diàriament, puix que és «una resposta a l'amor» (VS 10). «Seguir Crist no és solament imitació exterior, puix que compromet la interioritat més profunda del ser humà» (VS 21). «La moral cristiana... consisteix principalment en el seguiment de Jesucrist, en abandonar-se a Ell, en deixar-se transformar per la seva gràcia... perquè el seguiment de Crist farà

19. *Proslogion*, proemi i núm. 1,15.

paleses progressivament les característiques de l'autèntica moralitat cristiana i donarà ensem la força vital per a acomplir-la» (VS 119). Sense aquesta actitud relacional, el cristianisme té el risc d'esdevenir una doctrina fanàtica, que es vol imposar als altres. Això seria un absurd, contra la fe i contra la raó.

Cal preguntar-se per què el cor humà cerca sempre un més enllà i no es satisfà mai amb trobades parcials. Des del segle II (gràcies a un filòsof convertit, Sant Justí) tenim una afirmació que ens pot donar molta llum: «les llavors del Verb».²⁰ Això vol dir que cada ser humà, en tota la seva integritat, sobretot en el deler del cor, té les petjades de l'Infinit. I així es pot afirmar que Crist, «el Verb encarnat és, doncs, el compliment de l'anhel present en totes les religions de la humanitat» (TMA 6) i també en les cultures de tots els pobles.

Tot ésser humà, prescindint de races i cultures, però ensem amb totes les seves circumstàncies culturals i sociològiques, té la tendència cap a Déu i cap al seu Fill, fet home com nosaltres fa vint segles. Així, doncs, «a l'origen del nostre ésser com a creients hi ha un trobament, únic en el seu gènere, que marca l'eclosió d'un misteri ocult en els segles però ara revelat» (FR 7).

El repte més punyent el tenim els cristians, puix que la nostra tasca consisteix en cercar i respectar, fins a portar a la plenitud totes les llavors del Verb. Anunciar Jesucrist no és imposar-lo, sinó comunicar a tots els

20. S. Justí, *Apologia II*, 8: PG 6, 457-458 («semina Verbi»). Eusebi de Cesarea parlava de «preparació evangèlica» (*Preparatio evangelica* I,1: PG 21,28 a-b). Són expressions que es repeteixen en el Concili Vaticà II i en el postconcili: GS 22; LG 16; LG 16; AG 3,11; NAe 2; EN 53,80; RMi 28. Estudio el tema en: *Hemos visto su estrella. Teología de la experiencia de Dios en las religiones* (Madrid, BAC, 1996); *El cristianismo y las religiones de los pueblos* (Madrid, BAC, 1997).

homes que «en Crist, el Pare ha dit la paraula definitiva sobre l'home i sobre la història» (TMA 5). Si és la paraula definitiva, vol dir que hi ha paraules anteriors que van portant suaument i definitivament cap als plans salvífics de Déu.

Així, doncs, «en Jesucrist, que és la Veritat, la fe reconeix la crida última dirigida a la humanitat perquè pugui dur a terme allò que experimenta com un desig i una nostàlgia» (FR 33). El repte consisteix en el fet que, probablement, els cristians no n'estem gaire convençuts. Aquest convenciment no vol dir una actitud d'intolerància i d'imposició, sinó d'imitació de la paciència mil·lenària de Déu.

Tota cultura i, per tant, tota religió (que és la dimensió transcendent de tota cultura) cerca veritablement Déu i, sense saber-ho, Jesucrist. «Les vies per assolir la veritat continuen essent moltes; amb tot, ja que la veritat cristiana té un valor salvífic, qualsevol d'aquestes vies pot ser recorreguda, mentre condueixi a la meta final, és a dir, a la revelació de Jesucrist» (FR 38).

Hi ha una acció de l'Esperit Sant, que empeny les llavors del Verb a trobar explícitament el mateix Verb encarnat (Crist). «L'Esperit Sant l'empeny a cooperar perquè sigui dut a terme el pla de Déu, que ha posat Crist com a principi de salvació per a tot el món» (LG 17). «És l'Esperit el que escampa les llavors de la Paraula presents en els ritus i les cultures, i les prepara per a madurar en Crist» (RMi 28).

La mateixa acció de l'Esperit empeny tot creient en Crist a presentar la novetat de l'Encarnació. Sense la fesomia de Crist (que són les benaurances i el manament de l'amor) no hi ha presentació de l'evangeli i, per tant, les llavors del Verb no poden arribar a la maduració (el miracle és sempre possible, però no és la via ordinària de Déu). L'Esperit fa a la comunitat cristiana portadora i anunciadora de la nova experiència contemplativa de Déu Amor mitjançant Crist.

Aquest repte de la societat actual, més *icònica* perquè cerca signes, demana gent que hagi experimentat la trobada amb Crist (cfr. EN 76). La societat actual «exigeix més i més una adhesió veritablement personal i activa de la fe» (GS 7). «El futur de la missió depèn en gran part de la contemplació. El missioner, si no és contemplatiu, no pot anunciar Crist d'una manera creïble» (RMi 91). Aquesta actitud contemplativa vol dir «una escolta més atenta de la veu de l'Esperit a través de l'acollida dels carismes i de la promoció del laïcat, la intensa dedicació a la causa de la unitat de tots els cristians, l'espai obert al diàleg amb les religions i amb la cultura contemporània» (TMA 46).

Jo no sé si tots els creients en Crist som capaços de comprendre aquestes indicacions, amb serenor, equilibri i, fins i tot, amb entusiasme: «La Veritat, que és Crist, s'imposa com a autoritat universal que dirigeix, estimula i fa créixer tant la teologia com la filosofia. Creure en la possibilitat de conèixer una veritat universalment vàlida no és de cap manera font d'intolerància; al contrari, és una condició necessària per a un diàleg sincer i autèntic entre les persones. Només amb aquesta condició és possible superar les divisions i recórrer junts el camí vers la veritat completa, seguint els senders que només l'Esperit del Senyor ressuscitat coneix» (FR 92).

UNA COMUNITAT DE CREIENTS EN CRIST QUE TREBALLI AL SERVEI DE LA VERITAT I DE LA PAU

Necessitem profetes i màrtirs per a poder respondre als reptes del segle XXI. El profeta és el «vegent» («nabí») i el que comunica la veritat transmesa per Déu Salvador (mitjançant el cor humà i la revelació). *Màrtir* és el testimoni d'aquesta veritat mitjançant la pròpia vida donada. El segle XXI seguirà sent un segle de profetes i de màrtirs, puix que els reptes són molt forts i demanen la gosadia del risc total.

D'ací neix la necessitat de la contemplació cristiana amb el testimoni de la perfecció evangèlica i la caritat vers totes les necessitats dels germans més pobres. Caritat i a l'ensens contemplació, com en el cas de la Mare Teresa de Calcuta. «Després de la resurrecció i de l'ascensió de Jesús, els Apòstols viuen una profunda experiència que els transforma: la Pentecosta. La vinguda de l'Esperit Sant els fa testimonis i profetes i els infon una serena gosadia que els impulsa a transmetre als altres llur experiència de Jesús i l'esperança que els anima» (RMi 24).

Creure en Crist suposa acceptar-lo i anunciar-lo, com a «camí, veritat i vida» (Jn 14,6). Tota la vida de Jesús consisteix en fer palesa la veritat que és ell mateix: «Jo he nascut i vingut al món per donar testimoni de la veritat. Tots els qui són la veritat escolten la meua veu» (Jn 18,37).

El servei de la veritat és *construcció de la pau veritable*. La mentida divideix el cor i aquesta divisió és font d'esquinços i de guerres. La guerra només destrueix i ha estat sempre un fracàs. Sembrar la pau vol dir pensar, estimar, viure i practicar la veritat. Però la veritat és polièdrica en totes les seves dimensions: dimensió teològica (els dissenys salvífics universals de Déu), cristològica (el Verb encarnat, «ple de gràcia i veritat»: Jn 1,14), pneumatològica («Esperit de veritat»: Jn 16,13), eclesiològica («columna que sosté la veritat»: 1Tim 3,15), antropològica i sociològica («la veritat us farà lliures»: Jn 8,32).

Aprofundir en aquestes dimensions i harmonitzar-les porta cap a l'harmonia de tota la humanitat, puix que la veritat és una sola, com la llum que il·lumina el món. «En realitat, els desequilibris que pateix el món modern estan lligats amb aquell desequilibri més fonamental que radica en el cor de l'home» (GS 10). Els mals provenen de l'exaltació de l'individu.²¹

21. Construir el Regne de Déu és construir la pau: «Podem entendre, per Regne de Déu, Crist en persona... Viure en pau amb els germans... no anteposar res a Crist, ja que ell no anteposà res a nosaltres, unir-nos fermament al seu amor» (Sant Cebrià, *Del tractat sobre el Parenostre*, núms. 13-15: CSEL 3, 275-278).

Obrir-se a la veritat en totes les seves dimensions i vessants és un pressupòsit per a testimoniar-la. «L'home d'avui creu més en els testimonis que en els mestres; creu més en l'experiència que en la doctrina, en la vida i en els fets que en les teories. El testimoniatge de la vida cristiana és la primera i insubstituïble forma de la missió» (RMi 42).

Aquesta actitud de servei a la veritat és l'actitud del «profeta», el «vegent», «seduït» per Déu (Jer 20,7), enviat amb la força de l'Esperit (cfr. Is 61,1) per a servir el poble sense por i sense privilegis. El profetisme cristià és servei humil i coratjós, perquè és una experiència d'haver trobat la paraula de Déu Amor en la pròpia feblesa; és una experiència de misericòrdia.²²

L'autèntic profeta anuncia els designis salvífics de Déu, invitant sempre, sota l'empenta de l'esperança, a caminar cap al «desert» de la «conversió» i de l'escolta de la paraula de Déu (cfr. Os 2,16-21). Hi pot haver una denúncia profètica, que assenyala els defectes i pecats, però la perspectiva és sempre la de l'Aliança establerta per un «amor etern» (Jer 31,2). Des de la Pentecosta, qualsevol persona batejada té la vocació de profeta (cfr. Act 2,17; Jl 3,1-5), tot i reconeixent que hi ha creients que han rebut un carisma profètic especial de l'Esperit (cfr. 1Cor 14,3; Ef 4,11).

Qui estima i serveix la veritat, cal que l'anuncii, cridant, denunciant, invitant a rebre la salvació en Crist. Qui transmet la veritat ho fa «a preu de la renúncia personal i de la sofrença» (EN 78). És el profetisme de l'anunci que «vol extreure tota la veritat continguda en les benaurances de Crist» (RMi 60).

22. Els estudis actuals sobre el profetisme subratllen el servei a la veritat revelada per Déu: L. ALONSO SCHÖKEL, J.L. SICRE, *Los profetas* (Madrid, Cristiandad, 1980); J. ESQUERDA BIFET, *Profetismo cristiano, servidores de la palabra* (Barcelona, Balmes, 1986); L. MONLOUBOU, *Prophète, qui es-tu?* (París, 1968); A. NEHER, *La esencia del profetismo* (Salamanca, Sígueme, 1975).

El servei a la veritat és anunci i testimoniatge de les benaurances que, «en la seva profunditat original, són l'autoretrat de Crist i, per això, són una invitació al seu seguici i a la comunió de vida amb ell» (VS 16). «Les benaurances dibuixen el rostre de Jesucrist i descriuen la seva caritat, expressen la vocació dels fidels associats a la glòria de la passió i de la resurrecció; il·luminen les accions i les actituds característiques de la vida cristiana» (CEC 1717).

L'anunci de la plenitud de la veritat en Crist compromet tota la vida del creient per a proclamar-la sense fronteres, tot i respectant la *preparació evangèlica* que es troba en els valors culturals i religiosos de tots els pobles. Si tota experiència cultural i religiosa és una recerca de Déu (i també un do del seu amor), quan el creient anuncia Crist (el Verb Encarnat), proclama que «no és sols l'home que cerca Déu, sinó que Déu es fa realment present, per tal de parlar d'ell mateix a l'home i per indicar-li el camí pel qual podrà arribar a ell» (TMA 6).

Tots els reptes del nostre segle, en el camí cap al tercer mil·lenni, ens urgeixen a fer que ressoni amb força renovada la proclamació de la veritat: «Ens ha nascut el Salvador del món» (TMA 38).

Aquest «testimoniatge» de la veritat cristiana es tradueix (no solament en la literatura, sinó també en la vida) amb la paraula «martiri» («martiria» = testimoniatge). Efectivament, «la prova suprema és el do de la vida, fins a acceptar la mort per testimoniar la fe en Jesucrist. Com sempre en la història cristiana, els *màrtirs*, és a dir, els testimonis, són nombrosos i indispensables per al camí de l'evangeli... Són els anunciadors i els testimonis per excel·lència» (RMi 45).²³

23. Els documents eclesials actuals parlen sovint sobre el martiri: LG 42; AG 24; DeV 60; EN 76; RMi 42; CEC 2473-2474; VS 89, 92-93; TMA 37; FR 32. *Alcuni studi*: U. VON BALTHASSAR, *Sólo el amor es digno de fe* (Salamanca, Sígueme, 1988); J. ESQUERDA BIFET, *La fuerza de la debilidad* (Madrid, BAC, 1993); *Ibidem*, *La forza della debolezza* (Milà,

Segons Sant Tomàs, «el martiri és un acte de fortalesa» (II-II, 124, a.2, c). El màrtir esdevé testimoni del misteri pasqual de Crist (mort i ressuscitat) mitjançant una vida feta oblatió. Aquest és el testimoniatge profetitzat pel Senyor: «Sereu els meus testimonis» (Act 1,8; cfr. Mt 10,17-20). És com l'anunci audaç de Sant Pere el dia de la Pentecosta: «Nosaltres som testimonis» (Act 2,32).

L'actitud de donar la vida, en unió al sacrifici de Crist, és el suprem testimoniatge de la fe i de l'amor, també perquè va acompanyada del perdó (cfr. Act 7,60). «El martiri significa un testimoniatge que arriba a la mort. El màrtir dóna testimoni de Crist, mort i ressuscitat, al qual està unit per la caritat. Dóna testimoni de la veritat de la fe i de la doctrina cristiana» (CEC 2473).

Aquest testimoniatge martirial acompanya sempre la vida de l'Església i és signe de la seva santedat (cfr. VS 90-93). Per això, es pot dir que l'Església es troba sempre «en estat de persecució» (DeV 60). La caritat autèntica és una disponibilitat de «donar testimoniatge al Senyor i, si cal, fins a vessar la sang» (AG 24). Així fa palesa la presència de la veritat en el món: la veritat sobre Déu Amor revelat per Crist, la veritat sobre l'home i la seva dignitat irrenunciable (cfr. VS 92), la veritat sobre el món que camina cap a «un cel nou i una terra nova» (Apoc. 21,1).

Donar testimoniatge de la veritat de Crist comporta el risc de la renúncia personal i del sofriment (cfr. EN 78), però els màrtirs són sempre «llavor de cristians» (Tertulià, Apològic 50).

Ancora, 1997); P. MOLINARI & S. SPINSANTI, «Màrtir», en: *Nuevo Diccionario de Espiritualidad* (Madrid, Paulinas, 1985) 869-880. Caldrà recordar els nostres màrtirs. Cfr. R. VIOLA, *El martirio de una Iglesia* (Lleida, 1981); V. CARCEL ORTI, *Mártires españoles del siglo XX* (Madrid, BAC, 1995).

Del profetisme (com a anunci de la veritat) i del martiri (com a testimoniatge de la veritat) neix l'autèntic diàleg de comunió. Es comunica la veritat trobada, amb la convicció que, per part nostra, encara ens trobem en la recerca i, per part dels altres germans, ja tenen les "llavors del Verb", llavors de la veritat plena en Crist. El diàleg de veritat és intercanvi dels dons rebuts del mateix Déu. No hi pot haver diàleg científic sense el diàleg de la vida i del respecte mutu. No hi ha sincretisme ni relativisme quan es descobreixen les petjades de Crist i les llavors del seu Regne en les cultures i religions. La trobada final cal preparar-la amb humilitat i gosadia de donació.²⁴

CLOENDA

No ens hem preguntat si els reptes del segle present i dels segles futurs són per a tots els homes o principalment per als creients en Crist. En realitat, som una sola família humana, tota redimida per Crist. Nosaltres, en un moment privilegiat d'estudi de la veritat, com és l'àmbit universitari, som sensibles a aqueixos reptes, ens en fem conscients, acceptem la urgència de la pròpia renovació i ens volem fer servidors de la veritat.

24. Sobre el diàleg per part dels creients en Crist: encíclica «Ecclesiam suam» (Pau VI); GS 40-45; AG 11; LG 16; DV 2; GS 44,53; EN 20,63,77,80; RH 6; RMI 55-57; CA 46; CEC 856, 1153, 2063, 2652. Estudis: F. ARINZE, *The Church in Dialogue* (San Francisco, 1990); K. GAWRON, *Dialogue as a pastoral Method in the Teaching of Pope Paul VI* (Roma, Pont. Univ. Gregoriana, 1982); A. LÓPEZ QUINTAS, «Diálogo», en: *Diccionario Teológico de la Vida Consagrada* (Madrid, Pub. Claretianas, 1989) 488-502; L. SARTORI, «Le dimensioni teologiche del dialogo», en: *Portare Cristo all'uomo, o.c.*, I, 155-165. Vegeu també l'instrucció *Dialogo e Annuncio. Riflessioni e orientamenti sul dialogo interreligioso e l'annuncio del Vangelo di Gesù Cristo* (1991).

«Una nova època de la vida humana» (GS 54), com és la nostra, és una nova avinentesa per a «educar l'home en la llibertat interior» (GS 58). «Mai com avui l'Església no ha tingut l'oportunitat de fer arribar l'Evangelí, amb el testimoniatge i la paraula, a tots els homes i a tots els pobles» (RMi 92). Els reptes són també la veu de la consciència i, per això mateix, la veu de Déu. La nostra gosadia sura de la convicció que «l'Esperit també és per a la nostra època l'agent principal de la nova evangelització» (TMA 45).

La resposta als reptes d'avui es concreta en una actitud de «comunió» o solidaritat universal, en el respecte als valors culturals i religiosos d'altres pobles, en la inserció dins de la realitat humana integral, que reflecteix les inquietuds infinites del cor de l'home, en l'esperança d'un futur on es pot fer sempre el millor de la vida si l'existència esdevé donació...²⁵

Per als creients en Crist, els reptes d'avui són una crida a la trobada personal amb Crist, al seu seguici incondicional i a la contemplació freqüent de la seva paraula. La «paraula definitiva», que Déu ha pronunciat en Crist, puix que «ens ha parlat a nosaltres en la persona del Fill» (Heb. 1,2), no esborra el valor de tota la resta de paraules preparatòries en cada cor humà i en cada poble. L'humanisme cristià es concreta en el respecte a totes les llavors del Verb, que Déu ha sembrat en el món durant tota la història.

Relacionant dos documents principals del Concili Vaticà II, podríem dir que a l'Església li urgeix esdevenir «sagrament» de Crist (signe clar i instrument vivent) (LG), per a respondre a les realitats i situacions

25. La renovació eclesial és una constant històrica: «L'Església... necessitada sempre de purificació, va en busca contínua de penitència i de renovació» (LG 8). En faig una síntesi doctrinal i un estudi documental en: *Renovación evangélica de la Iglesia, camino de comunión y misión*: AA.DD., *Ecclesia tertii millenni advenientis* (Casale Montferrato, Piemonte, 1997) 391-410.

humanes d'avui (GS).²⁶ «L'home esdevé sempre el camí de l'Església» (DeV 58; RH 14). «L'Església camina al pas de cada home... s'alegra, dona gràcies, demana perdó, tot presentant pregàries al Senyor de la història i de les consciències humanes» (TMA 16).

El Concili Provincial Tarraconense (1995) es va proposar «anunciar l'evangeli a la nostra societat» (cap. I), mitjançant la paraula de Déu, els sagraments i la sol·licitud pels més pobres i marginats. Però això demana una actitud de «comunió eclesial» (cap. IV).

Els reptes actuals inviten l'Església a esdevenir signe de Crist (*misteri*), present en els germans (*comunió*), endinsada en les realitats humanes globals (*missió*). Les tres línies (misteri, comunió i missió) expressen la realitat profunda de l'Església, com a signe del misteri trinitari de Déu Amor. La humanitat arribarà a ser una gran família de germans, en la mesura en què l'Església sigui expressió del gran misteri de l'amor: «Així es manifesta tota l'Església, com una multitud aplegada «conformement a la unitat del Pare i del Fill i de l'Esperit» (LG 4).²⁷

La comunitat eclesial, seguint les indicacions del Senyor (cfr. Jn 19,25-27) i el costum apostòlic del Cenacle (cfr. Act 1,14), troba en Maria, la mare de Jesús, un «model de fe viscuda» (TMA 43), «la dona dòcil a la veu de l'Esperit, dona del silenci, de l'escolta, de l'esperança» (TMA 48), «exemple perfecte d'amor» (TMA 54). I concretament pel nostre ambient de reflexió

26. «L'Església és en Crist com un sagrament o signe i un instrument de l'íntima unió amb Déu i de la unitat de tot el gènere humà» (LG 1). Per això, «joies i esperances, tristeses i angoixes dels homes d'avui, dels pobres sobretot i de tots els qui sofreixen, són també les joies i esperances, les tristeses i les angoixes dels deixebles de Crist, i no hi ha res de veritablement humà que no hagi de trobar eco en els seus cors... És per això que l'Església se sent amb tota veritat íntimament solidària del gènere humà i de la seva història» (GS 1).
27. Cita de Sant Cebrià, *De Orat.* Dom. 23: PL 4,553.

científica i teològica, que sigui ella un model engrescador: «Que la Seu de la Saviesa (la Verge Maria) sigui port segur per als que fan de la seva vida la recerca de la saviesa... Aquella que, engendrant la Veritat i conservant-la en el seu cor, l'ha compartit amb tota la humanitat per sempre» (FR 108).²⁸

28. He fet un estudi que intenta relacionar la renovació de l'Església actual (sota l'acció de l'Esperit Sant) amb la figura de Maria: *María, memoria pneumatológica de la Iglesia: Marianum* 59 (1997), 519-544.

COL·LECCIÓ "LLIÇÓ INAUGURAL"

Títols publicats:

1. *Accès a Déu i societat d'avui*. J. M. Rovira Bellosó
2. *Món intern i transcendència*. Jordi Font i Rodon
3. *Pensament cristià i ètica*. Gaspar Mora i Bartrés
4. *Cultura cristiana i compromís polític*. Fernando Álvarez de Miranda
5. *La missió de l'Església en el món*. Salvador Pié
6. *L'Església i la ciència: de Galileu als nostres dies*. Joan Busquets
7. *Experiència estètica, experiència ètica i experiència religiosa*. Pere Lluís Font
8. *Els grans reptes del segle XXI*. Joan Esquerda Bifet

INSTITUT
D'ESTUDIS
ILERDENCS

Fundació Pública de la Diputació de Lleida